

Голові спеціалізованої Вченої ради Д 26.062.16
в Національному авіаційному університеті
доктору юридичних наук, професору
Калюжному Р. А.
03058, м. Київ, просп. Любомира Гузара, 1.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента Прошасва
Володимира Володимировича на дисертацію Мартиновського Дмитра
Павловича на тему: «Міжнародні правові стандарти
в конституційному праві України», поданої на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.02 –
конституційне право; муніципальне право

У сучасному світі здійснюються глобальні, іноді непередбачувані трансформації, які захоплюють різні сфери життєдіяльності суспільства. Значних змін, перетворень та набуття нових видів, форм, істотних властивостей зазнає й право, яке також підпорядковується об'єктивним закономірностям поширення глобалізації. Невипадково проблема правової глобалізації є одним із напрямів наукових досліджень вчених-юристів, які вивчають межі та глибину трансформації національних правових систем, детермінацію їх перетворень, зміну як формального, так і змістовного характеру, а також здійснюють розробку проблем, пов'язаних з функціонуванням національних правових систем в умовах глобалізації.

В цьому сенсі у повну силу заявляє про себе міжнародна стандартизація, коли розвиток та захист демократичних принципів функціонування сучасного соціуму та державності у світі в цілому та національних правових систем зокрема мають будуватися на розробці та втіленні єдиних міжнародних правових стандартів.

Зазначивши вищенаведені обставини, автор дисертаційної роботи правильно визначає актуальність обраної теми, актуалізуючи, по-перше, проблематику, що стосується визначення загального поняття міжнародного правового стандарту. В цьому сенсі здобувач переконливо доказує, що на сьогодні з приводу визначення поняття та класифікації міжнародних

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА
Д 26.062.16
Вх. № 156
Дата 09.04.2021

правових стандартів існує багато альтернативних точок зору як серед вітчизняних представників доктрини, так і серед зарубіжних, проте остаточного варіанту ще не встановлено, усталеної дефініції не вироблено, не визначені її понятійні аспекти та змістовне навантаження, не проведено дослідження їх видової характеристики, не з'ясовані питання впливу міжнародних правових стандартів на становлення і розвиток конституційного права України, а також забезпечення функціонування міжнародних стандартів у сфері прав, свобод та обов'язків людини і громадянина у конституційному праві України.

По-друге, актуальність теми підкріплюється також й тим, що комплексних досліджень у вітчизняній науці стосовно застосуванню міжнародно-правових стандартів суто в конституційному праві України досі не здійснювалось, а доктринальні дослідження в рамках цієї проблематики стосувалися лише окремих її аспектів, обмежуючись наступними питаннями: міжнародно-правові стандарти захисту прав людини та їх відображення в конституції України; міжнародно-правові стандарти соціальних прав людини та їхнє втілення у Конституції України; міжнародно-правові стандарти конституційного права особи на недоторканність житла; міжнародно-правові стандарти як особливе джерело українського права; міжнародно-правові стандарти в адміністративному праві; міжнародно-правові стандарти статусу суддів у конституційному праві України; міжнародно-правові стандарти права людини на охорону здоров'я; міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення прав громадян, засуджених до позбавлення волі; міжнародно-правові стандарти безпеки та гігієни праці тощо.

Таким чином, актуальність теми дослідження не викликає сумнівів, до того ж дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету «Проблеми та перспективи розвитку національної правової системи України в умовах європейської міждержавної інтеграції» (номер державної реєстрації 0116U000048).

Аналіз тексту дисертації та автореферату свідчить про науково обґрунтований системний підхід автора до розкриття проблеми. Він аргументовано сформулював актуальність теми, чітко визначив об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, комплексно та вдало підібрав для розв'язання завдань методологічний інструментарій. Для досягнення поставленої мети автором визначено вісім основних дослідницьких завдань, які є взаємопов'язаними, відображають головний зміст роботи і послідовно розв'язуються в ході наукового дослідження. Завдяки цьому в дисертаційному дослідженні: проаналізовано історико-правові, понятійні аспекти та еволюція становлення міжнародних правових стандартів; обґрунтовано поняття міжнародного стандарту як норми міжнародного права; визначено номенологічно-видову характеристику міжнародних правових стандартів; розкрито ознаки та систему міжнародних правових стандартів у сфері конституційного права; показано запозичення міжнародних правових стандартів в національне конституційне право після проголошення української незалежної держави; розглянуто способи імплементації міжнародних правових стандартів в національне законодавство України; досліджено особисті права і свободи людини в конституційному праві України та їх відповідність міжнародним стандартам; обстежено відповідність політичних прав і свобод громадян в конституційному праві України міжнародним правовим стандартам; розглянуто економічні, соціальні, культурні та інші права людини в конституційному праві України та їх відповідність міжнародним правовим стандартам; досліджені міжнародно-правові стандарти у визначенні правового статусу негромадян в Україні; сформульовано двадцять шість висновків з конкретними пропозиціями.

Привертає увагу та підкуповує той факт, що дисертаційна робота виконана в рамках порівняльного правознавства на основі вивчення і застосування компаративістських підходів відомих зарубіжних та вітчизняних науковців. Автор скрупульозно та детально проаналізував

значну кількість міжнародно-правових та конституційних нормативно-правових джерел провідних країн світу. Порівняльний метод використано також для аналізу фактологічних даних дотримання міжнародно-правових стандартів у різних державах світу. Застосування інших методів дослідження (філософсько-світоглядних, загальнонаукових та спеціально-наукових) дозволило здобувачеві визначити закономірності зародження та розвитку феномену міжнародно-правових стандартів та їх поступове проникнення в національні конституційно-правові системи різних держав, у тому числі й в конституційне право України. Крім інших, автор широко використав діалектичний метод для проведення системного аналізу понятійної категорії «міжнародні правові стандарти», визначив її особливості та характерні риси. За допомогою формально-юридичного методу проаналізував юридичний зміст міжнародно-правових стандартів та їх застосування у конституційному праві України, а логіко-нормативний та історико-юридичний методи дозволили йому обґрунтувати можливі напрями розбудови чинного законодавства України з урахуванням прийнятих стандартів та дослідити їх становлення й розвиток на різних історичних етапах.

Для всебічного дослідження проблеми міжнародно-правових стандартів в конституційному праві України автор проаналізував значну кількість нормативних та літературних джерел (близько 230 найменувань), серед яких представлені праці не лише юристів, спеціалістів у сфері конституційного права, теорії держави і права, а також теорії прав і свобод людини і громадянина, застосування міжнародних стандартів у внутрішньодержавній демократії, але й соціологів, економістів, політологів тощо, що дозволяє зробити висновок про справжній міждисциплінарний статус представленої дисертації.

Матеріали дослідження викладені у 7 наукових статтях (всі належать особисто автору) та 3 тез доповідей на науково-практичних конференціях, у тому числі 2 міжнародних.

У дисертації вирішено актуальну наукову проблему, яка полягає у системному і комплексному міжнародно-правовому і конституційно-правовому аналізі юридичного змісту категорії «міжнародно-правові стандарти», а також дослідженні процесу їх імплементації до конституційного права України, застосуванні цих стандартів в процесі конституційно-правової регламентації прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в Україні, виробленні пропозицій щодо приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів. За своїм масштабом та значенням для науки конституційного права ця проблема відповідає рівню кандидатської дисертації.

Результати дослідження можуть використовуватися: у науково-дослідній сфері – для подальшого опрацювання теоретичних і практичних фундаментальних проблем застосування міжнародно-правових стандартів в конституційному праві держави; у правовій практиці нормотворення (нормопроектів та нормотворчості) – зокрема, в частині удосконалення законодавства України шляхом імплементації міжнародно-правових стандартів, при розробці пропозицій щодо подальшого удосконалення конституційно-правових норм, що відображають та містять міжнародні стандарти, а також пропозицій з удосконалення механізму національної імплементації норм міжнародного права в національне конституційне право; у навчальному процесі – для науково-методичного забезпечення викладання конституційно-правових дисциплін.

Серед висновків, положень та рекомендацій, що характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, особливу увагу привертає твердження, що міжнародно-правові стандарти є не стільки міжнародними, скільки конституційно-правовими цінностями, які відображають результативний шлях розвитку національних систем конституційного права, що міжнародні стандарти спочатку запозичують з національного правові приписи та виносять їх на міжнародний рівень через високе релятивістське навантаження і особливу гуманістичну значимість, де вони фіксуються,

формалізуються та закріплюються в нормах міжнародного договірної права. Але на цьому процес не закінчується. Наповнені новим змістом та отримавши статус міжнародно-правових, норми повертаються на національний рівень правового регулювання в погодженому (на універсальному, регіональному рівнях) стані у вигляді вже норм міжнародного права, як такі, що через сприйняття національним конституційним правопорядком містять в собі відповідні нормативні орієнтири його подальшого розвитку і вдосконалення.

Заслужують також уваги положення автора про те, що становлення правових стандартів в рамках держави є соціально-історичним явищем, яке виступає проявом державно-організованого соціуму до спрощення, узагальнення, схематизації та уніфікації загальних правил поведінки суб'єктів права; що міжнародно-правові стандарти є ознакою та яскравим проявом правової глобалізації, глобального конституціоналізму, нормативно-правовою формою взаємодії міжнародного і національного конституційного права і законодавства з наступним їх включенням в склад його джерел; що міжнародні стандарти є нормами міжнародного права та визначають відповідну модель правової поведінки, вони втілені у формі міжнародного договору та є обов'язковими для виконання усіма державами, що треба розмежовувати поняття «міжнародні правові стандарти» та «міжнародно-правові норми», що не всі міжнародно-правові стандарти є міжнародно-правовими нормами, хоча останні і можуть бути міжнародними стандартами тощо.

Логічним результатом реалізації отриманих автором теоретичних напрацювань стало формулювання ним слушних практичних пропозицій, а саме: для впровадження в українську юридичну практику взагалі та в конституційне право зокрема сучасних міжнародно-правових стандартів стосовно прав людини, закріплених Конституцією та законами України, потрібно не лише сформулювати відповідний юридичний механізм, але й створити відповідні умови для формування належного рівня або

трансформації конституційної свідомості громадян, через усвідомлення ними найвищої соціальної цінності прав людини, її життєдіяльності та здоров'я. Необхідно розробити нові доктринально-методологічні та праксеологічні підходи, які дозволять розглядати права людини в контексті загальнолюдських цінностей, як актуальний елемент людського буття, потрібно оцінити кожен правовий акт, впровадити в практику закони і норми права з точки зору міжнародних стандартів прав людини, а розпочинати цей шлях необхідно зі створення ідеї загальних та універсальних ціннісних стандартів, які застосовуватимуться під час регулювання суспільних відносин у державі (стор. 214 дисер.).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Незважаючи на високий рівень розв'язання завдань дослідження, деякі положення дають підстави визнати їх дискусійними та в деяких випадках не зовсім аргументованими або обґрунтованими:

– у підрозділі 1.1 дисертації, розглядаючи історико-правові, понятійні аспекти та еволюцію становлення міжнародно-правових стандартів, автор чомусь заглиблюється в історичний дискурс появи і розвитку такого явища як загальна технічна стандартизація в суспільстві, що, і це підкреслює сам здобувач, є дієвою базою для вдосконалення організації виробництва у суспільстві. Така стандартизація допомагає прискоренню науково-технічних процесів у суспільстві, відіграє надзвичайно важливу роль в сучасних економічних, виробничих і соціальних процесах. На нашу думку стандарти у виробництві та правові стандарти не можна віднести до однакових явищ: причини, природа їх виникнення та історичний розвиток є різними (ширина залізничної колії, як технічний стандарт, - це одне, а міжнародно-правові норми, що приймаються для регулювання міждержавних стосунків у сфері міжнародного залізничного сполучення, - це щось інше);

– зміст підрозділу 2.3 «Роль Української незалежної держави у запозиченні міжнародних правових стандартів в національне конституційне право», не зовсім відповідає його назві. Доцільно, на нашу думку,

сформулювати назву підрозділу в такій редакції: «Процес запозичення міжнародних правових стандартів в національне конституційне право після проголошення Україною незалежної держави»;

– весь третій розділ дисертації «Механізм запозичення міжнародних правових стандартів прав і свобод людини в конституційне право України» призначений детальному дослідженню особистих (підрозділ 3.2), політичних (підрозділ 3.3), економічних, соціальних, культурних та інших прав і свобод людини (підрозділ 3.4) в конституційному праві України та їх відповідність міжнародним стандартам. Навіть досліджене таке питання як застосування міжнародно-правових стандартів у визначенні правового статусу негромадян в Україні (підрозділ 3.5). Але, бажано було б почути відповідь на інші дуже цікаві наукові питання у сфері конституційного права, а саме: який існує механізм запозичення міжнародних правових стандартів стосовно виборів, референдумів та інших форм безпосередньої демократії в Україні, структури парламенту, організації його діяльності та повноважень Верховної Ради України та її народних депутатів, повноважень Президента України, Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади тощо. Можливо цих питань здобувач торкнеться у подальших своїх наукових дослідженнях;

– за результатами роботи дисертант досить чітко сформулював значну кількість висновків (їх сформульовано аж 26). Але, на нашу думку дванадцятий висновок (стор. 210 – 211 дисер.) в цілому має загальновідомий в теорії конституційного права характер, що «конституційне право держави виступає як основоположна, фундаментальна і єдина профілююча галузь національного права, бо саме її правові норми регулюють основні відносини, що виникають в процесі становлення, існування, функціонування та взаємодії між собою особистості (людини), суспільства і держави ...» і далі за текстом. На нашу думку цей висновок є зайвим.

Проте висловлені зауваження не применшують наукової цінності результатів дослідження, представлених в авторефераті та тексті кандидатської дисертації Д. П. Мартиновського. Дослідження є завершеним,

цілісним, повним, обґрунтованим та самостійним. Виходячи зі змісту автореферату та дисертації, рівня апробацій та публікацій дисертанта за обраною темою є всі підстави зробити висновок, що дисертація Мартиновського Дмитра Павловича на тему: «Міжнародні правові стандарти в конституційному праві України» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук відповідає встановленим вимогам, що висуваються до докторських та кандидатських дисертацій та встановлені пунктами 9, 10, 12 та 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

**Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, доцент,
професор спеціальної кафедри
Академії зовнішньої розвідки
України**

В. В. Прощасв

Тут же завірено.

*Співробітник кадрового підрозділу
Академії зовнішньої розвідки України
Олег О. Ашота*